

2023, 12 (1), 373-392 | Araştırma Makalesi Felsefede Sistemleştirme Dayatması Karşısında Heidegger'e Göre Karar'ın Değeri ve Kurtuluş'a Katkısı

Seyhan MIZRAK¹

Öz

Heidegger'in geç dönem felsefesi hep merak edilmiştir. Bu merakın altında Kurtarıcı Son Tanrı Fügesi bulunmaktadır. Bu yüzden kendisi, Olagelme'den (Vom Ereignis) Felsefe'ye katkı sunmak ister ve bir başyapıt kaleme alır. Söz konusu makalemiz, zikredilen meraktan felsefi kaygıya geçiş sıçramasıyla problemleştirmenin araştırma konusuna taşınmasının bir gereği olarak hazırlanmıştır ve Felsefe'ye Olagelme'den Katkılar kitabından beslenmektedir. Sistem ve Karar başlıklarının iddiaları ve birbirinin yerine geçme durumları irdelenmektedir. Modern çağda sistem ve sistemlerin yaygınlaşmasında, Bilimler'deki kesinlik düşüncesinin ve hakikatin önüne geçen yöntem algısının etkisi büyüktür. Bilim'in daha fazla kesinlik kazanması, O'nun (*das Seyn*'in) terk edişi ve edilişinin pekiştirilmesi yüzündendir. Sistemleştirmeden ve nedensellikte düşünmekten ziyade Heidegger'de nelere Karar denildiği ve neden böyle bir ayrıma gidildiği araştırılmıştır. On bir Karar'ın değeri, karşılaştırma hâlinde seçikleştirilerek ortaya konulmaktadır. Heidegger'e göre felsefede revizyon yapılmalıdır. Zira felsefede sistemler dönemi bitmiştir ve yetkiden geçen Karar/lar dönemi yeniden hatırlanmalı veya hatırlatılmalıdır. En son kertede acizyet ve tehlike, karar ânıdır. Hölderlinci anlayışa göre nerede bir tehlike varsa orada sağaltıcı güç bulunur. Sağaltıcı gücün yani kurtuluşun olması için tehlike maksimum düzeye çıkmalıdır. Böylece bunalım dönemlerinde felsefe umut idesini yeşertebilecektir. Umut idesi felsefenin temellendirdiği sorularla kilit taşı sorularını içeriden aştığı Öteki Başlangıç'la imkân dairesine girecektir. Heidegger burada Karar kavramından yaratmayı ve temellendirmeyi kastetmektedir. Ancak bu yaratma, yaşantı kavramıyla ve makineleşmeyle yozlaşmış çağımızın tekrardan felsefi temellendirilmesini ve yorumlanmasını gerektirecektir. Karar, O'nun kendi kendinin zemininin burada olduğu mahaldir ve O'nun hakikati Son Tanrı Fügesinde figürleşir. Son Tanrı, insanlığın kurtuluşudur. Zaten Heidegger'in son mülakatında söylediği de budur. Karar, düşünme etkinliğinin de merkezinde durmaktadır. Bu görev, nadir sayıdaki gelecekte gelecek Düşünür-Eğitmenler'in işidir. Gelassenheit metninde Heidegger; Bilim Adamı, Âlim ve Eğitmen diyalogunda Nadirler'in karar ânının kilit taşı ve yol açıcıları olduklarını vurgulamaktadır. Neticede Karar, olağanüstü manada anlaşılır. Kararın/kararların fevkaladeliği, Kurtarıcı Son Tanrı Fügesinin yolunu açmaktadır. Heidegger'de kurtuluş aslında Meister Eckhart'ın Salıverme basamaklandırmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Olagelme, O, Ora-olmak, Sistem, Karar, Felsefe, Son Tanrı.

Mızrak, S. (2023). Felsefede Sistemleştirme Dayatması Karşısında Heidegger'e Göre Karar'ın Değeri ve Kurtuluş'a Katkısı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12 (1), 373-392. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1244006>

Geliş Tarihi	29.01.2023
Kabul Tarihi	22.03.2023
Yayın Tarihi	28.03.2023
*Bu CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir.	

¹ Dr., Araştırmacı, Ankara, Türkiye, seyhanmizrak1158@gmail.com, ORCID:0000-0003-4951-8479

2023, 12 (1), 373-392 | Research Article

The Value of Decision and the Contribution of the Decision to Salvation According to Heidegger in the Face of the Imposition of System in Philosophy

Seyhan MIZRAK¹

Abstract

Heidegger's late philosophy has always been curious. He wanted to contribute to Philosophy from being-existence and wrote a masterpiece. This article has been prepared as a requirement of moving this curiosity to a research topic. The claims of the System and Decision headings and their interchangeability have been wondered. It has been researched what is called a decision in Heidegger and why such a distinction is made. According to Heidegger, philosophy should be revised. Because the period of systems in Philosophy is over and the period of Decision/s that passed the authority should be remembered and reminded again. In the last instance, helplessness and danger is the moment of decision. According to the Hölderlinist understanding, wherever there is danger, there is a healing power. For there to be a curative power, namely Salvation, the danger must be maximized. Thus, in the Depression period, Philosophy will be able to cultivate the idea of Hope. The idea of hope will bring the questions grounded by philosophy and the keystone questions into possibilities with the Other Beginning, in which it transcends from within. Here, Heidegger means creation and grounding by the concept of Decision. However, this creation, experience and mechanization require a philosophical grounding and interpretation of our corrupt age again. Decision is the place where Seyn's own ground is here, and Seyn's truth is embodied in the Last God fugue. By Decision here is meant creation and grounding. Be-ing's (Seyn's) own ground is here, and Be-ing's (Seyn's) truth is embodied in the Last God fugue. The last god is the salvation of humanity. This is Heidegger's last interview. Decision stands at the center of thinking activity. This quest is the job of a rare number of Future Thinkers -Instructors. Ultimately, the Decision is understood in an extraordinary sense. The extraordinariness of the decision or decisions paves the way for the Last Savior God Fuge. Salvation in Heidegger is actually Meister Eckhart's releasement cascade.

Keywords: Enowning, Se-in, Being-there, System, Decision, Philosophy, Last God.

Mızrak, S. (2023). According to Heidegger in the Face of the Imposition of System in Philosophy. *Journal of the Human and Social Science Researches*, 12 (1), 373-392. <https://doi.org/10.15869/itobiad.1244006>

Date of Submission	29.01.2023
Date of Acceptance	22.03.2023
Date of Publication	28.03.2023
*This is an open access article under the CC BY-NC license.	

¹ Dr., Researcher, Ankara, Türkiye, seyhanmizrak1158@gmail.com ORCID:0000-0003-4951-8479

Giriş

Felsefenin Ahvalı ve Felsefenin “Ötesi”

Felsefe tarihinde Sokrates’in (ö. MÖ 399) kendisini tanımlarken kullandığı tabiri hatırladığı takdirde Heidegger’e (1889-1976), ‘at sineğidir³ demek mümkündür.’ Heidegger’de, Sokrates’in her aşamasında düzeltmek için saldırdığı Devlet yapılanması yerine Felsefe Tarihi’ne bir at sineği gibi saldırmaktadır. Bu ifadeyi örnekleyen tutumlarından birisi, Felsefe Tarihi’nin sistemler tarihi olduğu yerleşik algısına, Karar belirlemesi altında saldırması olmuştur. *Varlık ve Zaman* (1927) başarılarından sonra kaleme aldığı *Beiträge Zur Philosophy (Vom Ereignis)* (1936-1938)⁴ eserinde bu ‘iddia’sını (Heidegger, 1989, s. 3) temellendirmekte ve göstermektedir.

Felsefede sistemlere kesinlik düzeyinde tâbi olmak, onları omurgalaştırma handikabını da beraberinde getirmiştir. Felsefenin omurgası, sistemler mi olmalıdır yoksa Kararlar mı olmalıdır? Sistemler kendilerini doğrulamaktan ziyade, ötekini ve ötekileştirdiğini yanıtlama handikabı taşımaktadır. Yani birbirinin bütünleyeni ve dengeleyeni değil, rakibi olarak durmaktadır. Bu yüzden Karar ânının özgürleşmesi, baskılanmakta dolayısıyla düşünme etkinliği de bundan zarar görmektedir. Böylece fenomenal bakışla şeyliğe, bakanın öznelliğini paranteze alarak, düşünceyi (düşüncesini) salıvermesi (*Gelassenheit*) gerçekleştirilememektedir.

Esasen salıverme tekniği, Üstat Eckhart’tan (1260-1327/1328) gelen bir armağan ve hatırlatma olarak Heidegger’i derinden etkilemiştir.⁵ Heidegger’e göre Eckhart’ın temsilciliği, “en yüksek düzeyde kesinlik ve düşünce derinliği içeren *Niçinsizlik Doktrini* ile büyük mistisizmin şaşırtan açık sözlülüğüdür.” (Heidegger, 1997, s. 56) Caputo’nun belirttiği gibi, “Felsefede bulunan felsefe için olmayan bir olasılıktır. Zira bu, felsefenin ‘üstesinden gelmekle’, felsefenin tam da kendisi için belirlediği fakat prensipte yerine getirmeye muktedir ol(a)madığı bir görevle, yani Varlık Düşüncesi (*Seinsdenken*) ile alakalıdır” (Caputo, 1986, s. 2). İşte felsefenin ahvalı ve “ötesi” bu noktada yan yana gelmektedir. Bakanın kendini buraya düşünmeyle salıvermesi kâfi değildir. Salıverme, Ruhun Dönüm Noktası’na varana değin ilerletilmelidir. Şair ile Düşünür “olacak” Filozof hasbihal ederken, “Eğitmen olan” Peygamberle de Filozof hasbihal etmelidir. Aslında

³ Sokrates: “Atinalılar, siz Tanrının bir vergisi olan beni mahkûm etmekle ona karşı bir günah işlemeyiniz dediğim zaman, sandığınız gibi kendimi değil, sizi düşünüyorum. Çünkü, gülünç bir benzetme yapmama izin verin: beni öldürürseniz hem büyük hem cins, ama büyüklüğünden dolayı ağır ve dürtülmek isteyen bir ata benzeyen devleti yerinden oynatmak için, Tanrının musallat ettiği benim gibi bir at sineğinin yerine geçecek birini kolayca bulamazsınız. Ben, Tanrının, devletin başına musallat ettiği bir at sineğiyim, her gün her yerde sizi dürtüyor, sıkıştırıyor, azarlıyorum; peşinizi bırakmıyorum. Benim gibi bir kimseyi kolay kolay bulamayacaksınız; onun için, size kendinizi benden yoksun bırakmamanızı tavsiye ederim.” (Platon, 2006, s. 23).

⁴ Martin Heidegger (1989). *Gesamtausgabe III. Abteilung: Unveröffentlichte Abhandlungen Band 65: Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*. Frankfurt Am Main: Vittorio Klostermann.

⁵ Eckhart’ın duası: “Tanrı’ya beni, Tanrı’dan kurtarması için dua ediyorum” (aktaran Caputo, 1986, s. xviii).

Heidegger bu konuşmayı önce Bilim Adamı, Âlim ve en nihayetinde Eğitimci ile başlatır. Zira meseleler ehliyle konuşma içinde açılacaktır. Kadim Yunan felsefe geleneği de sayısız diyalog olarak önümüzde durmaktadır. Ancak metin odaklı ve metni âdetâ okuyan ve anlamadan 'aktaran' akademik teknisyenler (Dalle Pezze, 2008, s. 12), Heidegger'in olumsuzladığı bir kılıftır. Şu anda entelektüel dünyamızın kanayan yarası da kanaatimizce bu 'niteliksiz çokluktur'. Heidegger'e göre işinin başında olan düşünür "çalayayan, feragat eden ve bedel ödeyen eğitimci manasına gelen filozof olma yolunda olanlar (düşünme görevini) gerçekleştirir; akademik teknisyenlerde (bu seçeneği gerçekleştirme) hep bilinmez kalır" (Dalle Pezze, s. 12). Eğitimci olmak payesinin zirveleşmesi burada dikkat çekmektedir. Öğretmenden ayrılan Eğitimci, hem vergi (bağış) oluşunun durdurulamazlığıyla yol açıcı olan hem de en yüksek aktivitede dinginliğiyle güvenin ötesinde teslimiyeti uyandıran, ölüme götüren görevi yürüten bir örnektir. Topluluk, toplum olmayı ondan içselleştirerek öğrenir. Peygamber, Bilge-Şair, Yol Açıcı isimleriyle çeşitlilik arz eder ama ilah değildir, bu ona hatırlatılır. Sanki bir geçiciliği unutulmuş kalıcılıktır. Heidegger, Meister Eckhart ve Hölderlin (1770-1843) örneğinde bunu gündeme getirmektedir. Felsefe tarihinde Sokrates, sanıyoruz ki bunun numunesidir. Onlar, yani bu nadir kişilikler, tehlike ânının sağaltıcı gücüdür. Heidegger bu dinamo kişiliklerin gelecekte geldiğine ve görevlerinin Son Tanrı Fügesi⁶ öncesi hazırlayıcılar olduğuna inanmaktadır.

Felsefede Sistemler Yerine Karar Diskurunun Gerekliliği

Epistemolojinin Ontolojinin sesini kısması ve sadece tek Mantiğin genel olduğunu dayatması, felsefede neyin sorulacağını, sorgulanacağını ve ne olması gerektiğini günümüzde belirlemektedir. Neredeyse üç yüz yıllık bir dayatmanın kuşatması altındaydık. Ancak şu an gelinen noktada, düşünme etkinliği akamete uğratılarak algı yönetimi yerini almıştır ve sosyal bilimciler, ortamsal mevcut 'kadere' boyun eğmiş gibi görünmektedir. Bu makalede amacımız, hedeflenen düşünme etkinliğinin felsefede tekrar yerini adaletle bulması için taşıdığımız derin kaygımızın bir yansımını göstermektir. Heidegger'e göre, Bilim neden düşünmez (Lecourt, 2006, s. 8) ve sistemler çağı neden felsefede sona ermiştir (Heidegger, 1989, s. 5), tespitlerine yakınlığında bakmaktır. Çağın çocuğu olmak, şimdinin çocuğu olmak neden gelecek düşüncesini ıskalamaktadır yahut nereye kadar bu algı ilerletilmelidir? Sistemler çağı neden düşünme edimine ket vurmaktadır? Düşünmeden yapılan işler ve sonuçları, insanlığı nereye sürüklemektedir? Felsefe(ler)/felsefeciler, anlamlandırma ve umut etme ilkesi idelerini neden gereğince ortaya koyamamaktadır yani kararları olmadan unutulmaya doğru evrilmektedir? İnsanlık bu hizmeti felsefeden neden yeterince alamamaktadır? Heidegger, Bilimlerin mahiyeti kurmuştur ama sınıflandırılması artmıştır, derken Felsefe ile Bilim arasına mesafe koyarken nereye kadar haklı görülebilmelidir?

⁶ Kilise müziğinde tek bir parçada birbirine geçişi gösteren bir yapı olup, Heidegger *Katkılar* kitabındaki başlıkları bu yapılanma makamına göre hazırlamıştır.

Makalemizin ana eksenini, bu soruların ışığında belirlemiştir. Bu sorular, cevabı verilsin ve tüketilsin diye ortaya atılmış –Heidegger’in deyimiyle– *Leitfrage* (kilit taşı sorular)⁷ değildir. Ahvali arz eden *Grundfrage* (temel olan/temellendirme) sorusuna yaklaşma denemeleridir. Umut ilkesinin yeşerebilmesi ve dünyanın sahipsiz olmadığına hatırlanması, hatırlatılması için Tanrılar’ın (‘Melekler’in) kaçmaması ve Son Tanrı Füğesinin yeryüzü mahallinde zuhuru ‘gerekmektedir’. Heidegger’e göre gelecekte gelecek insanlar yani düşünürlerin çağıracağı bir Son Tanrı bizi ancak kurtarabilir. Bu yakınlığa yerleşmek gerekmektedir (s. 27). İnsanın sadece bilen değil aynı zamanda koruyan görevinin merkezinde ancak ve sadece bir *Verhaltenheit*,⁸ Son Tanrı’nın sonsuzluğunu toplayabilir (s. 34).

Felsefi Düşünme, bir yabancılık içindedir. Esasen bunu iki nedene bağlamak mümkün görünmektedir: Felsefi algılamada her şey, hep birlikte yerinden oynatılmaktadır ve bunun neticesinde mevcut bir şeyin aracısız temsili mümkün olamamaktadır (Heidegger, 1989, s. 14). Buna sebep olan kanaatimizce “sistemler-dir”. Heidegger’e göre felsefede sistemler devri bitmiştir (1989, s. 5). Sistem yöntemlerinin, esasen bir aradalık olan hakikati (1989, s. 13), cendereye alması, körleşmeye neden olmaktadır. Körleşmenin enstrümanı yargılardır, önermelerdir. Önermeler, gerçeğin yerini tutamaz; basitçesi (gerçeğin) hakkında önermeler tanıklık yapamaz ve bu yüzden felsefede önermeler ispatlanmaz ve dahası kendisinden başkalarının türetilmediği üst önermeler felsefede yoktur (1989, s. 13). O hâlde gerçeğin yerini önermeler tutmuyor (aracısız temsil etmiyor) ise bunu kim/ne yapacaktır? Bilim(ler)in düşünememesi önünde kalıba sokma –yöntemin içinde hakikati ameliyat etme– durmaktadır. Aidiyeti olmayan kişisel hüküm vermeler, aradalığa komşu olmamıza, soru sıçramasıyla buraya yerleşmemize engel olmaktadır.

Nedir Düşünme? Tek kişinin oturduğu yerden gördüklerini bağlantısızca ortaya saçması/savurması mıdır? Yahut her şeye sürekli itiraz etmesi midir? Cenap Şahabettin’in belirttiği gibi: “Daima tasdik veya daima inkâr: akıllı muhatabı çıldırtmak için ikisi bir yola çıkar” (Şahabettin, 1959, s. 40). Hatta diyebiliriz ki, bu iki tavır veya körleşme, birbirini beslemektedir ve birbirine yol açmaktadır. Bu tarz bir yöntem,

⁷ *Leitfrage* (Kilit taşı) sorudan, *Grundfrage* (temel olan/temellendiren) soruya geçişte, bilakis yalnızca bir sıçrama bulunmaktadır, yani buna Öteki Başlangıcın gerekliliği diyoruz (Heidegger, 1989, s. 5 s. 76). *Leitfrage*’nin birleşik kelimesinin *dieFrage* kısmı, soru demektir. Kelimenin *Leit* parçası ise, “kılavuz” demek olup, tam isim hâli yani *das Leiten*, “iletme, nakletme” dir ama fiil hâli olan *leiten*’i ifade ederken “iletme, idare etmek, yol göstermek, önderlik etmek” şeklinde *Beluka Almanca-Türkçe Sözlük*’te anlamı verilmiştir. Heidegger’de bu kelime bağlam içinde, Avrupa Felsefe Başlangıcı olan İlk Başlangıç Tarihinde felsefeyi yönlendiren sorular ve sorgulama şeklindedir. Soruya cevabı verilerek işi bitirilmek istenmektedir ama her seferinde bir çıkmaza götürmektedir çünkü “doğru” yani Öteki Başlangıçtan geçmediği için bir yere (basamağa/“fügeye”) taşımamaktadır; kararsızlıkta, askıda, şüphede bırakarak sorgulamaya patinaj yaptırmaktadır.

⁸ Hayli zor bir ifade olan ve anlayabildiğimiz kadarıyla Heidegger’in *Da-sein* mahallinde ikamet eden kişinin usulü diyebileceğimiz bu kelimeyi onun yolu olarak görmek mümkündür. İki korku arasında askıda durmaktadır, geçiş yeridir. Ancak geçiş yerleri, geçici olmakla beraber hayati kavşaklardır.

ayrışma ve yabancılaşmayı getirmez mi? Öncelikle denenen şeyi düşünebilmek gerekmektedir (Heidegger, 1989, s. 8). Kişi, o şeyin (tecrübenin) kendine doğru geldiğini fark eder ve esasen o şey (tecrübe) tamamen onu deneyimleyene aittir; zira o kişi, buna (bu tecrübeye) ihtiyaç duymuşken, buna mecbur kalmışken meydana gelmektedir, dahası keyfi veya fırsat düşkünü iken insana kendisinden bahsetmemekte, kendini açmayıp dayatmaktadır (Heidegger, s. 8). Kazımî ise aksine, tecrübe etmek hakkında düşünmeyle konuşurken; gerçeği 'tecrübe etmenin' gerçekten ayrı kalmak olduğunu ve gerçek ile mutlak şekilde özdeşleşmenin (ayrımın değil aynının), hakiki gerçekleştirme olduğunu vurgulamaktadır (Kazımî, 2012, s. 76). Eylem dünyasını vehimden ibaret gören Şankara ise *Bilgisizlik Çekirdekleri* (ümmîlik vasfını haiz kalp) ile gerçek bilgiye ulaşabileceğimizi ifade eder (Kazımî, s. 46). O hâlde neden eylediğimizi, nasıl karşılamalıyız, kendimize mal etmeliyiz? Bilgi-lenerek, bilgi-sizleş-mek, eylemin öteki başlangıcı olabilir mi? Düşünme ancak bilgisizliğin kabulüyle başladığından, aidiyetin ve sahiplenmenin koruması altında bu nasıl mümkün olacaktır? Husserl (1859-1938) ilginç bir tespitle buna katkı sunar: Araştırma, felsefelerden değil, şeylerden ve sorunlardan yola çıkmalıdır (İnam, 1995, s. 21). Husserl için bilmek zaten temelini bilmektir yani temelin gerektirdiği zorunluluğu bilmek demektir (İnam, s. 26). Fakat temel bilinebilir mi? Kazımî açısından bunun değeri nedir? Husserl, temkinli bir filozoftur: Olanakların bilgisi, gerçeklerin bilgisinden önce gelmelidir (İnam, s. 45). Karar, nereye aittir? Yoksa Karar, bir olanak bilgisi iken, Öteki Başlangıç yapılırsa bu yolda gerçeklerin bilgisine mi evrilecektir? Karar, dönüş (*Kehre*) müdür? Karar, hakikat aradalığında yapılan soru sıçraması ise onun aidiyeti, *Er-eignis* (Olagelme Olayı) olacaktır. Bizler, "*Hic et nunc* (yani bura-ora olan) burada ve şimdi" (İnam, s. 38) varolanlarız. Soyutlama için sonra değil önce ayıran (analiz eden) ama aynı zamanda ayırdığını birleştirebilme kudretine sahip mükâsefe ehli olabilir miyiz? Hadd-i evsat (*meditus terminus*) yapabilen, ortayı bulan dengeleyiciler olabilir miyiz? (Mızrak, 2021, s. 82). Esasen Heidegger'e göre düşünmek, teşekkür etmekle ilgilidir; çünkü *Denken* (*Thinking/ Düşünmek*) ve *Gedanc* (*Thank/ teşekkür etmek*) kelimeleri aslen aynı kökten gelir (Heidegger, 1954, s. 95). Bu kelime çiftleri insanın bilincinin duyuşsal ve hassas yönleri değil, bilakis insan doğasının özsel yolda oluşunu göstermeyi hedef edinir ve Ruh (*Seele/Soul*) ile bağlantı kurar. Meister Eckhart'ta Ruhun yaratılmamış kıvılcımı (*'spark of the soul'*) ile en saf ve basit hâlini alır. Jung'a göre bu, erkekte kadın benliği hâlini alma yani teklikte çokluktur (Mızrak, s. 147). Bu kalıcı ve büyük olanın gizemini koruması olan Basitlik ile aracı olmadan insan ziyaret edilir ve hep aynı kalanın göze çarpmazlığıyla kutsala dönüşür (Heidegger, 1995, s. 4). Bunu eski okuma ve yaşam ustası Meister Eckhart'ın dediği gibi (şöyle ifade edebiliriz): Sadece konuşmasında söylenmeden Tanrı, Tanrı'dır (Pfeiffer, 1857 ve 1962, s. 599).

Kararın Mecburiyet, Yetki Bağı ve Yerleşik Karardan Ayrışmasıyla Gelen Aidiyeti

Mecburiyet, tehlike ve -duyulan değil- zorunlu olarak ıstırapla gelenin ifade edildiği hâlin ahvalini Heidegger, "*die Not*" kelimeleriyle anlatır. Heidegger'de Karar (Hüküm/

die Entscheidung/ Decision) kavramıyla mecburiyet ve tehlikeyi iç içe geçiren (*die Not*) ahvali birbirini bütünleyen ayrılmazlardır. Bu birbirini gerektirme, Heidegger'de en yerindelik hâlini isim tamlamasında ifadesini bulmaktadır. Tamlayan ve tamamlanan olarak ikisi de birer soğan zarıdır yahut soyutlamadır. Bir yere aittir. Birini alıp ötekini dışlamakla bütünlük yitirilmektedir, ıskalanmaktadır. Ama ilginçtir ki Karar, bu mudur yoksa şu mudur sorusuyla birlikte ele alınmaktadır. Peki ikisinin de olmadığı bir kayıtsızlık olarak hiçliğini koruma altına alan Karar/lar var mıdır? Esasen *Nichtsein*, *Sein*'ın herhangi bir türüdür (tarzıdır): Yani varolan ve aksine burada ve şimdi olmayandır; (dahası/ötesi) ve aynı şekilde *Seyn*: hiçliği koruma (sahiplenme) ve aksine tam da varolandır (varolan olmaktır) (Heidegger, 1989, s. 101). Yani Hiçlik, *Seyn*'in koruması ve izni altında varolandır ve dönüşe geçebilir. Karar, tarihselsizliğin başlangıç olmasının kendini gizlemesini kökünden sökmeyi yakında bulundurduğu için elzemdir (Heidegger, s. 100). Kendini gizleyen tarihsel olmayanın başlangıç olması aslında bir tehlikeyi barındırır. Tehlike en son raddeye vardığında kökünden sökmeye hâli hazırda, yakında durmaktadır ve sadece bir kere varolanların herhangi bir kurtuluşu en derindeki *Seyn*'in kendi kendisinden (mahallinden) geldiği için, Karar verilir. Karar, *be-ing*'in (*Seyn/ O'nun*) hakikatiyle bağlantılıdır. Karar, 'Biz kimiz?' sorusunun, *Sein*'a ait oluşumuzda ve/(veya) *Sein*'a⁹ ait olmayışımızda verilir. Ancak Karar'ın, yalnızca *be-ing*'in hakikatiyle bağlantılı olmasından ibaret bir (fevkaladeliliğin basitliği) söz konusu değildir; bilakis bunun (yani *Seyn*'in Hakikatiyle bağlantının) içinden geçerek nitelenir. Bağlantı temastan ibaret değildir, sahiplenilme yahut aidiyettir. Ora olan, oraya ait olan da (sahiplenilen ve korunan da) nelerden vazgeçmektedir veya bunu yapmak zorunda ve kararındadır? Neticede Karar, olağanüstü manada anlaşılır; bu yüzden en dış karardan en iç karara kadar aynı anda giden bir konuşmadır. Burada Karardan seçim kastedilmemektedir. Karar, hiçbir şekilde bilmek istemeyen ve kararı vermemek suretiyle hazırlıktan çekinme yoluyla verilir. Sadede gelirsek; Karardan (Hükümden), temellendirme ve yaratma kastedilmektedir; yani önceden ve kendinden yukarı bir tasarrufa ait olma; yani vazgeçme ve kaybediş kastedilmektedir (Heidegger, s. 100). Burada en dikkat çekici vuruşlar, Karar'ın asla seçim olmaması, bu nedenle insanın keyfiyetine bağlanmamasıdır. Peki insan bu Karar'ın neresinde durmaktadır, seyircisi midir? Şahidi ve koruyucusu olmak ona neden teklif edilmektedir? Heidegger'de tarihsel insana iki amaç verilmektedir: İlki, *das Seyn*'in kurucusu ve koruyucusu olmak; ikincisi, *das Seyn*'in aslı salınımının/hükmetmesinin zemini olarak "Da" (hem hem de'li ora ve burada ve şimdi) olmak yani kaygı (*die Sorge*) ile *das Seyn*'in uğrunalığıdır (Heidegger, s. 16). Neyin uğruna ora olduğunu ve kaygı çektiğini "bilmeyen yahut bilmek istemeyen,

⁹ Heidegger'de ne zaman "*das Seyn* ne zaman *das Se-in*" denildiğini metinden takip etmek mümkündür. Daha ziyade *das Se-in* bilinmektedir. Bir belirsiz O'nun, Zat olduğu veya yaklaştığı, *Er-eignis*'e en yakın aidiyet ve koruma altına girdiği zirveleşmelerde *das Se-in* (*Be-ing*), *das Seyn* olmaktadır. Eski Almanca'nın en güçlü imkânı olarak *das Seyn*, unutturulmak "istenmektedir". Zira İngilizce çeviride bu iki kelime de aynı şekilde çevrilerek ayırım kalkmaktadır. Heidegger'in *Beiträge zur Philosophie (vom Ereignis)* eserinde sayısız, kritik yerde geçmektedir.

Heidegger'in tabiriyle kaba insan *das Mann*" sürü insanıdır ve onun fevkaladeliklerle de işi yoktur ama neden acı çekmektedir ve "aramaktadır"? En olumsuz kelimeler "hiçlik, tehlike, acziyet ve kökünden sökme, şeyleri kurtarmak için vazgeçme ve kaybediş" art arda gelmektedir. Böylece Karar mahalli bir fevkaladelikle önümüze aşılmaz gibi gelmektedir. Üstelik Karar, *Seyn*'in kendi kendisinden gelmektedir. Bu kapalılığı çözmek, tecrübe etmek, mümkün müdür? Dolayısıyla *Seyn*'e komşulukla açık olmayanın Karar'la işi olmamaktadır.

Felsefenin mecburiyetinin/Felsefeye gerekliliğin zemini, *die Not*'tur ("Acziyet ve mecburiyet bir aradalığı ve birbirine aitliği. Buna 'Fakr'¹⁰ denilebilir mi? Bu kapı açıktır."¹¹). *Die Not*, varolanların (tek tek olanların) ve bunların hakikatinin donukluğundan (katlaşmasından/katlaştırılmasından) doğan ıstırap ve kederde bulunmaktadır (Heidegger, 1989, s. 99). Varolanların tutsaklığı olan donukluktan kurtarılması ve ardından gelecek bir irtibatla bunların öğretmenliğine bakmak gerekmektedir. O hâlde *die Not*, varolanlarla yaşanan ve gidişatın kötüye gittiğini gösteren bir kırmızı ışıktır ve Kararı, görev (yetki/ *der Auftrag*) ile simultane harekete geçirmekte gibi görünse de; Karar, yetkinin tecrübe edilmesiyle verilir. Yetki, Kararın ışığında ve geçişi esnasında olmaktadır: *Da-sein*'in (Ora-olan Burada ve Şimdinin) *Verhaltenheit*'ından (*das Erschrecken*/ "Cahilce Şaşkın Dehşet" ile *das Scheul* "Haşyet" korkuları arasındaki usul olup şaşkınlıktan saygıya doğru evrilen bir korkuda askıda kalma (Heidegger, 1989, s. 14)¹² demek mümkündür.), *Seyn*'in büyük sessizliğine geçiş esnasında, *Er-eignis*'in (Olagelme fevkaladeligi)¹³ hakikatinin muhafaza edilmesidir,

¹⁰ Fakr hâli, bir çeşit "tam ihtiyaçsızlıkla" bütün sahip olmalardan sıyrılma ve "tam bilgisizleşmeye" gidiş ile Meister Eckhart'ta simgeleşir. Heidegger, bu kişi ile yakından ilgilenmiştir. Onun işi fevkaladeliklerdir. Nedenlerin esaretinden kurtulup Niçinsizlik Doktrini ile eşyaya şeye bakar ve temas eder. Günümüz insanı için bu örnekler "yabanıl" gelmektedir.

¹¹ Kavram özellikle tırnak içinde ve tartışmaya açık olması ama karşılanması bakımından böyle çevrilmiştir. Her bağlam bu çeviriyi güçlendirecek yahut arama devam edecektir.

¹² Geçiciliğe (*Instandigkeit*) dayanmadan/katlanmadan evvel *Da-sein*'da sessizleşmek suretiyle bu bilgi yani varolanların terk edilip salıverilmesi konuşulur. Burası kökeni kavramsızlık olan bir kavramlaştırımadır. *Er-eignis*'e (Olagelme) dönüş (*die Kehre*) içinde bu konuşmaya yani çağrıya aidiyet söz konusudur. (Heidegger, 1989, s. 64). Esasen sessizlik de ancak korku yelpazesi içinde en saf dinleme ve açıktaki olmada iken şeylerle otantik karşılaşmasını yapar. Onlara nesne demeden evvel "şey" demenin münasip olduğunu, *Besinnliches Denken* (Meditatif Düşünme/Poetik Düşünme/Şiirle Düşünme) ile heceler. Bu özellikle felsefenin ilk başlangıcı olan hesaplayıcı düşünmeden ayrılır. Zira bu düşünme bir çağrıya kulak vermedir. Bu yüzden en derin belleği ortaya çıkaran korku içinde sürüklenir. Bir kaygı içinde belirsizle "aitken" belirsizlikle barışır ve süreçte kendinin aslında merkezde durmadığını fark eder. *Verhaltenheit* usulü, yani Niçinsizlik Doktrini'ni gerekli kılar ve Nedensellik "dayatması ile gelen sistemleştirmenin aslında bir çarpıtma ve dayatma olduğunu" göstermektedir. Bu ince ayar yavaşlama, karar diskuru ile ilerlemektedir ve Öteki Başlangıç ile yol almaktadır.

¹³ Heidegger'de kelimeleri hecelere bölmek ve heceleri atom kelimelere dönüştürmek, tire işaretliyle yapılmaktadır. Böylece kelime güçlenmektedir ve onun üzerine düşünme edimiyle dalmak ve onunla bütünleşmek mümkün hâle gelmektedir. Almancanın bir felsefe dili olarak bu imkânı sunması da apayrı bir zenginliktir. Kelime üzerinde yavaşlama hızıyla geriye düşünme, onun soğan zarlarını soyma ama yine kelimeyi sentezleyici olarak ortada bırakma; bu her kelime için de

gizlenmesi/saklanmasıdır (Heidegger, s. 96). *Sein*'in terk edişinin en derin (içsel) çaresizliğinden (*die Not*'tan) çıkıp en son noktada yetkinin gerekliliği tecrübe edildiğinde Karar zuhur eder ve sabit güç bunun için yetkilendirilir (Heidegger, s. 96). Karar, yetkiyle tamam olunca artık bir tercih veya imkân olması söz konusu değildir. Bu vurguyla Karar, artık bir kaide ve zoraki geçiş mahalli olmaktadır.

Karar verme, *Seyn*'e aidiyetlik üzerinelik olan tarih üzerinelik ve varolmayanlarda bulunan ıssızlık olarak tarihin kaybı üzerinelik nüansında yatmaktadır. Yani iki başlangıç ve devamlılık hareketi üzerinelik de Karar'dır. Bu *die Not/Distress* (mecburiyet/ihtiyaç/sıkıntı); *das Erschrecken* (*Startled dismay*), korku ve haşyet yoluyla tecrübe edilmektedir (Heidegger, 1989, s. 99). Heidegger, *die Not*'un tecrübe edilmesini şöyle ifade eder: *Sein*'in (O'nun) terk edişinin bir işmar (işaret) olarak açığa getirildiği *Sein*'in aidiyetinin coşkusunda bulunan *das Erschrecken* (Cahilce Şaşkın Dehşet) yoluyla tecrübe edilir. Korku ve saygı arasında hayret ve huşu hâliyle geçiş yolunu bularak, tehlike ve zaruretin (*die Not*) tecrübe edilip sonra ifade edilirken bilgileştirilmesi hayli enteresan olsa gerektir. Tecrübe edilmiyorsa zaten başlangıcı yoktur. *Geschichte* denilen tarihîlik kavranmadığında, adımlanmadığında söylenenlerin bir anlamı ve gerçekliği de yoktur. Böylece kabaca bir duygu yaşantısı içinde algılanmakta imiş gibi idrak edilir. Yaşayarak varolan insanoğlu için bunlar abes bir ifade etme tarzı olarak görünmektedir. İnsan böyle bir anda nasıl karar verebilir? Neden felsefe bu yola girmektedir? Evren, şey-ler, insan-ile-lik bunu mu gerektirmektedir? Soru en saf hâline gelir: Şey-ler ile otantik ilişkimiz nasıl olmalıdır? Böylece Şey-ler neyin esaretinden kurtulur? Bilen insan, bildiğini 'iddia eden' insan hangi öğrenme ve tecrübe etme biçimine kapalıdır? Zira Heidegger'e göre Varlık sorusu, otantik olunamadığı için, hep yanlış sorulmuştur (Mulhall, 1998, s. 55).

Karar Sahiplenildiğinde Olacaklar

Geschichte (*Seyn*'in başlattığı tarihsilik/tarihsellik) nasıl kavranır? Heidegger'in dört katmanlı evren görüşünde Yeryüzü, Dünya, Gökyüzü, Tanrılar bulunmaktadır. Yeryüzü ve Dünya arasında bir kavga cereyan etmektedir. İşte *Geschichte*, Yeryüzü ve Dünya arasındaki kavgaanın reddi olduğunda kavranır, aidiyetten çağrıya ancak doğrulukla üstesinden gelir (tamamlanır) ve bu, Son Tanrı'nın figürleşmesinde gerçekleşir (Heidegger, 1989, s. 96). Oysa İnsan, Dünya sakini ve cahildir ve Yeryüzü'ne düşünmeyen ama hesaplayan Bilim'le ve ardılı Teknoloji ile saldırmaktadır. Bundan dolayı Kaos'tan Kozmos'a geçişte Kutsal'la bağını koparmadan yaşantısını sürdürmeyi becerememektedir, Olagelen'in farkında değildir. Bu yüzden yakınlıkta durup yerleşmemektedir. Burayı 'terk eden' ruhanilikle teması, düşünme etkinliği ve tecrübe fevkaladeliğiyle açıkta kuramamaktadır. Yani yanlış bir başlangıç söz konusudur. Katlaşmada Bilim ve Sistem dayanışması, yerini Teknoloji'yi üretmeye bırakmıştır ve bu

yapılmamaktadır. Heidegger'in önerdiği daha az edebiyat ve daha az felsefenin yerine geçecek olan bu tirelemedir. *Er-ignis* kelimesi, Heidegger felsefesinin geldiği "doğru" başlangıçtır ve omurgadır. "Doğru" ama "öteki" olan bu başlangıç, yoldur.

üretim de 'değerli olan'ı aşağılara itip önceliği yararlı olana devretmiştir. Bu sebeple Karar, *Geschichte (tarihsellik)* lehine ya da aleyhinedir. *Er-eignis*'in çağrısı, ancak bunun hakikatinin 'öz'ü (*Wesung*) Son Tanrı'nın figürleşmesi olduğunda; tarihsellik, yetki ve Kararla kavranır. Karar, tarihsellikteki bu algılama yolunu yetkiyi devrederek açar. Karar'ın sahiplenmesi altında *Seyn*'in aslı salınımı (hükmedişi), salınır (hükmeder) (Heidegger, 1989, s. 95). Böylece onun (*Seyn/be-ing*) hakikati, hakikatin kendisidir (*Seyn*'idir) ve dönüşür.

Çağrı, yola açıklık ister. Bu patika yolundan gidiş, tehlikelerle doludur. Ancak *Nadirlere* gidebilmektedir. Onlar, Şey hakkında, Salıverme (*Gelassenheit*) hakkında, Tehlike ve Dönüş hakkında, düşünmenin neliği hakkında, patika hakkında, Yeter-Sebeup İlişkisi hakkında virajı dönmüş kişilerdir. İşte buralar, Heidegger'in büyük düzenlilikle sorgulamayı konferans-ders şeklinde yaptığı ve Meister Eckhart'la düşüncelerini temasa getirdiği pasajlardır (Mızrak, 2021, Dördüncü Bölüm). Bütün bunlar, Olagelme'de bulunan *Seyn*'in *Wesen*'inin (varoluşunun) karar olmasından kaynaklanmaktadır. *Seyn*'in hakikati, *Seyn*'in bizatihi *Wesen*'indedir ve *Seyn*'in çerçevesinde, eklentisinde veyahut koşulunda/temelinde değildir. Esasen Heidegger'e göre iki tür bilinç bulunmaktadır: *Seyn*'in hakikati üzerine bilinç ve *Seyn*'in hakikati olmayan üzerine bilinç. Ancak olumsuzlanmış gibi görünen bu bilinç, Avrupa metafizik başlangıcında duran temel hareketi daha açık kılmaya yardım edip şeffaflarırsa ve *Sein*'in tarihinin gizemliliğini daha tesirli kılmaya yardım ederse, tarihsel olarak önemli hâle gelir. Zor ama mümkün bir yol, ötekileştirdiği için ötekileştirilen bilince ima edilmektedir. Yoksa bu bilinç felsefenin özünü bozarak çok anlamlılığı yozlaştırır ve bilenin (anladığı) tek anlam imkânı ortadan kalkar; bu yüzden bütün tecrübeler, *Seyn*'in hakikatinin olmadığını söyler ve böylece felsefe olmayan bu tedrisatla felsefe hâline gelir (Heidegger, 1989, s. 94). Bütün bu geriye gidişler, Mantık ve Bilgi Teorisi yüzündendir. Avrupa tarihinde kaba bir yanlış değerlendirme felsefede "Mantık" içinde barınır ve bu mantıkta modern metafiziğin kendi kendine karşı çaresizliğinin bir şekli olan Bilgi Teorisinden ileri gelmektedir.

Ancak Heidegger'in şu uyarısı ilginçtir: *Seyn* hakkındaki bu kararların en görkemli olması ve en zorluk hâlini alması, görünmez kalma yoluyla kapalı kalmaktadır; şayet bunlar görülürlerse, şüphesiz yanlış yorumlanır ve neticede vulgar her tip dokunuştan böyle sakınırlar (1989, s. 91-92).

Bu Kararlar Nedir?

On bir Karar, iki çatallı hâlde hem de biri belki arzulanana dönüşür diye verilmektedir:

- 1) İnsanın Özne olarak kalmayı istemesi mi yoksa *Da-sein*'i keşfetmesi mi? (Heidegger, 1989, s. 90)

- 2) İnsan, özneliğiyle “öz-cevher” olan “canlılığını” ve “kültür” olarak rasyonelliğini devamlı kılar mı yoksa *Da-sein*'da *Seyn*'in hakikati mahallinde tekâmülünü mü keşfeder?
- 3) *Seyn*'i (*O'yu veyahut Ora olanı*¹⁴, *Be-ing*'i) varolanların “en geneli” görmek ve *Seyn*'i; ontolojiye tahsis edip buraya gömmek mi, yoksa kendisinin eşsizliğinde *Seyn*'i kelimeye getirmek ve varolanların meydana gelmesi esnasında ama bir kereliğine çıkışlarında onları baştan sona (*O'nun-la ve O'nun sahipliğinde*) akort etmek mi?
- 4) Doğruluk olarak anlaşılan hakikati, temsilin kesinliğine getirip dejenere etmekle onu yaşam tecrübesinin ve hesaplamanın güvenliğine indirgeyip dejenere etmek mi yoksa başlangıçta Hakikatin (*Aletheia*) kendi-koruma-gizeminin açıklığı olarak aslı salınımın (hükmedişin) temelsizliğini temellendirmeye getirmek mi? (Heidegger, s. 90-91)
- 5) En aşikâr varolan her şeyin rasyonele dönerek küçük, orta, ortalama olduğu katılaşması mı, yoksa en sorgulanmaya değer olan şeyin, *Seyn*'in (*O'nun/ be-ing*'in) sadeliğinde/saflığında toplanması mı? (Heidegger, s. 91)
- 6) Sanatın; yaşam tecrübesini düzenleyen olup olmadığına mı yoksa eser-içine-kurulan hakikat mi olduğuna karar vermek. Böylece Heidegger'in sanat eserinin kökenini burada aradığını gözlemlemekteyiz.
- 7) Tarihin; öncelemenin ve onaylanmanın deposu hâline gelip aşağılanması (küçültülmesi mi yoksa) tırmanılmaz ve arası açık dağların dağ katarı (sıra dağları)olarak yükselmesi midir?
- 8) Doğayı; hesaplama ve düzenlemenin istismarına ve “yaşamın” fırsatçılığına alçaltmak mı yoksa onu (Doğa'yı) kendini kapatan yeryüzünün resimsiz dünyanın açıklığına taşımak mı?
- 9) Kültürün Hristiyanlaşması içinde, varolanların ilahsızlaştırılması ve kendi zaferini kutlaması mı yoksa Tanrıların (“Melekût Âleminin/Kutsalın”¹⁵) yakınlığı ve uzaklığı üzerine karar verememenin tehlikesi (çaresizliği/*die Not*) bir karara varmayı mı hazırlamaktadır?
- 10) İnsan; varolanlarla birlikte olmaya mı razı olmaktadır yoksa *das Seyn*'e (*O'ya /be-ing*'e) ona geçiş olsun diye mi cesaret etmektedir? (Heidegger, s. 91)

¹⁴ Şüphesiz bir felsefecinin ana dilinde felsefe yapıyorsa ve bu hassasiyet içindeyse kavramlarına felsefe yaptığı kendi dilinde karşılık bulması beklenilir. Bu hassasiyetle davranmamıza rağmen temkinli olmak ve metodik şüphe taşımamız hususiyetiyle emin olmadıklarımızda kavram ana dilinde bırakılıp Türkçe karşılığı ikinci sırada arz edilmiş ve tartışmaya sunulmuştur.

¹⁵ Bu ifadenin tartışılması gerekmektedir. Kanaatimizce niceliğine takılmadan gösterge anlamına yoğunlaşmak daha münasip olacaktır.

- 11) İnsan; en yüksek aktivite durumu olan çağcılığını birine tavsiye eden kararsızlığa mı kendini bırakır yoksa eninde sonunda –aslında daha çok– karar almaya mı cesaret eder? (Heidegger, s. 91)

Ara Değerlendirme

Kararlar alt alta sıralanıp okunduğunda, ilk olanların insanı askıda bırakan kültür ve Avrupa düşüncesinin etkili olduğu dünya görüşü içinde yaşatmaya davet etmekle kalmayıp mahkûm eden bir katılığa vardığını müşahede ederiz. Esasen bireyselliği köpürtülen ve aidiyetini sosyal medya düzeneklerinde “zanneden” ve güvenlik çemberlerini boşa çıkaran günümüz insanı, bu durumun bir neticesidir. Onun “*Hermetik çemberi*” yoktur. Hermann Hesse bunu şöyle ifade eder: “Burada doğru misafirler buluşurlar. (Çünkü) burası, Hermetik çemberdir” (Serrano, 1999, s. 15). Hermetik çember, ezeli yasaları şart koşturur. Aziz, deli veya her ikisi yahut bir ‘Yol Açıcı’, öteki başlangıcı başlatabilir ve “sadece bir Yol Açıcı ya da kurtarıcı tarafından bilinebilen, mutlak bir hakikat vardır. Ne yazık ki azizimiz, ne şekilde kurtarıcı olunabileceği konusunda pek açık şeyler söylemedi. O bir taneydi ve şu beş yasağa harfiyen uymuştu: Öldürme, yalan söyleme, hırsızlık yapma, iffetsizlik yapma, zevk peşinde koşma!” (Vidal, 2005, s. 216). Toplum olarak devamlılık için, ezeli yasalar, ahlaklar, hukuklar olmak zorundadır. Tecrübe edilen kötülüklerin gidişatı, toplumun yararına kontrol altında tutulmak durumundadır. Zira toplum ortadan kalkarsa –bu ayaklanma tarzında kardeş kavgası da olabilir– yahut Devlet’te hukuk gevşekleşir ve bir yapılanmanın elinde bağımlı kalırsa, insanlığın tekrardan hayvanlar âlemine dönmesi –güçlünün zayıfı öldürmesi, yemesi ve zayıfın kendisini yardımsız bırakması ve herkesi düzleştirme anlamında “eşitleme ve değerleri değersizleştirme” ve insanı bireyde / öznedede sabitleme/ *Das Da-sein*’ı (ora-olmak), *Das Mann*’a (sürü “insanı” kılma) geriletme– yani zulüm görülebilir. Buradan öğrenme, düşünme süreçleri ve kazanma, derin zararlar görebilir. Bilindiği gibi, mitolojide mükemmelliğin simgesi olan küreyi/yuvarlağı¹⁶ yani Tanrı’yı simgeleyen pergel hareketi, iki uçludur: Bir sabit noktası vardır bir de bunun etrafında hareket eden ve bu sabitliğe eşit uzaklıkta yan yana noktalar kümesi bulunmaktadır. İki hareket ve bulunmada (hem pergelin ucunun battığı sabit nokta hem de onun etrafında değişkenleri temsil eden dönme de) birbirini gerektirmektedir. Sadece ileri giden bir hareket amaç olarak gösterilse de sabitesiz olmak her yöne harekettir ve birikime ve

¹⁶ “Yunanlılar, benim gerçekte ne olduğum konusu artık kimsenin kafasını kurcalamasın diye, yerime parlak ve anlaşılmaz bir küre koydular. Beni yükseltilere yerleştirmişlerdi; onların gözünde ulaşılmaz, kusursuz ve bu dünyanın dertlerinden uzaktım. ...Küreye tapınmak ve eski efsanelere burun kıvrırmak, felsefe yaptığının ve bön kalabalığın üstüne çıktığının göstergesiydi. ...Çok geçmeden Platon beni dünyayı geometrik hesaplamalar yoluyla yaratan bir beyefendi olarak tanımlayacak ve mitolojik hikâyelere sadece düşüncesine açıklık kazandırmak için başvuracaktı. Felsefe de beni mitler kadar çarpıtmaktaydı” (Ferrucci, 2001, s. 104).

“Ve eğer Tanrı’nın her parçası gene kendisine özdeşse, demek ki tanrı sonlu ya da sonsuz, hareketli ya da hareketsiz, yok ya da çok, kör ya da gören, ak ya da kara olamaz. Harikulade dev bir küre gibi pürüzsüz ve yuvarlaktır Tanrı.” (Ferruci, s. 101-102.)

tecrübeler tarihine terstir. Felsefe Tarihi için ilk başlangıç demekten çekinmeyen Heidegger’de Öteki Başlangıç Tarihi dediği *Das Seyn*’in Tarihi’ne sıçramada “ilişki içinde hem farklılığın hem de bağlantıyı korumanın, Öteki Başlangıç’ın başat özelliği olduğunu” vurgular (Heidegger, s. 5). Dolayısıyla hayatta hem kesinlikler hem de belirsizlikler, olanaklar, yaşanınca ve zamana sabredildikçe kesinleşecekler bulunmaktadır. Bugün kesin olanın yarın geçici olması da “mümkün” olabilmektedir. Olası olmak ve bu olanağa açıldıkça kesinliklerle karşılaşmak her zaman mümkündür. Bu toplumların inşasında karizmatik kişiliklere de ihtiyaç olacaktır. Kültür ve medeniyetimizin, Yol Açıcı, Peygamber ve Bilgeleri mevcuttur. Ancak bugün bu mahalleri doldurmak isteyen mekanizmalar ve manevralar da bulunmaktadır. Kültürlerin müstesnalığı küreselleşmeyle deforme edilmekte ve tek tipleştirme tehlikesiyle düşünme etkinliği yara almaktadır:

Doğu’da çocukların sosyalleşmesinin Batılı kalıba doğru kaydığına ilişkin bazı deliller vardır: Harold Stevenson ve meslektaşları, Pekin’deki belirli bir ilkokuldaki çocukların annelerini 80’li yılların ortasından başlayarak on yılı aşkın bir süre izlemeye alarak, çocukları için ne istediklerini sordular: Araştırma başladığı sırada anneler, çocuklarının ilişki becerileri –başkalarıyla uyum içinde kaynaşma yetenekleri– ile ilgileniyordu. On yıl sonra ise çoğu, Batılı annelerle aynı şeylere ilgi duyar hâle gelmişti: Çocuğum dünyada ilerlemesini sağlayacak becerilere ve bağımsızlığa sahip mi? (Nisbett, 2006, s. 167)

Heidegger de elbette Karar belirlemesine yaklaşırken kendi kültür ve dünya görüşünün temsilciliğini zikrederken bir ideal olana yakınlaştırmayı denemektedir. Karar verildikten sonra yol belli olmaktadır. Peki geniş halk toplulukları bundan nasıl etkilenmektedir? Önerilen kararlar insan-sanat-*altheia*(hakikat)-tarih-doğa derken, birey-toplum-evren yoluna evrilmektedir. Yani ne bireyde ne toplumda hatta ne de evrende kalmaktadır. Kararın genişlemesi nereye kadardır? Burayı gözetme hakkımız ve gücümüz var mıdır? Karar(lar) revizyona uğrar mı yoksa dayandıkları bir yer var mıdır? Bu düşündürücü noktada şunu iddia edebiliriz:

Kararlar her zaman revizyona uğramalı ama bazı insanlar kararlarında revizyona gitmediklerinden sorunlar çıkmaktadır. Kararların sahiplenildikleri veya dayandırıldıkları yere/otoriteye göre kesinleştirildiğinden revizyona tâbi tutma gereği duymayıp aynen benimsendiğinde hayatın içinde katılma yaşanmaktadır. Çağın ruhuna uygun karar almayıp eski kararlarında ısrar edenler çağıyla senkronize olamamaktadır. Bu durum Virginia Woolf’un *Orlando* romanında şöyle dile getirilir: “Çağın ruhunun dik başlı doğası öyledir ki kendisine direnenleri, kendine uyum sağlayanlardan çok daha şiddetle yıkıma sürükler” (Woolf, 2015, s. 191).

Kararlar olmazsa terk edilen ve sahiplenmesi (koruması/gözetmesi/şekillendirmesi) olmayan bizler mi oluruz? Felsefenin sistemleri, bir yere kadar “görevlerini” yerine getirmiştir. Sistemlerin Kararlar’ı iskalamaları ilk “tercihte” kişi ve toplulukları askıda – Heidegger’in Kararlar üzerine yaptığı maddelemede on birinci sırada zikrettiği çağcıl kararsızlığa– bırakmıştır. Ancak her şeye rağmen çağcılığın iddiası olan ilerlilik her

zaman gelişme midir? Nihayetinde bunlar dünya görüşü işleri midir? Yoksa Gadamer'in iddia ettiği gibi midir?:

Eğer etkili tarih ilkesi, anlamının yapısı içinde bir evrensel unsura dönüştürülürse, o zaman bu tez kesinlikle hiçbir tarihsel rölativite iması taşımaz, aksine mutlak geçerlilik arayışındadır – ancak hermenoytik bilinç yalnızca belirli tarihsel şartlarda varolabilir. Apaçık tarihsel materyalin intikalinden ibaret gelenek, geleneği kendine mal etmenin hermenoytik bir görev olduğu apaçık bilince dönüşmeden önce kısmen sorgulanmış olmalıdır (Gadamer, 2008, s. XLVIII).

Geleneği takip etmek yerine “kendine ait kılma”¹⁷, Goethe'den beri Alman romantik akımın öncülerindedir. Ezeli yasalar, ahlak(“-lar”) olarak durmaktadır ama toplumu toplum yapan töre, kültür ve din(“-ler”) haslık arz etmektedir. Ancak değişenle değişmeyen ilişkisini/ birbirine aitliğini değişen lehine bozma zorlaması içinde bulunma hakkına sahip miyiz? Karar diskuru tehlike baş gösterdiğinde ve kuşattığında Hölderlinci bir ifadeyle sağaltıcı güç ve imkân olmaktadır. Ancak Karar da takip edilecek değil, kendimize “Biz kimiz?” sorusuyla köklerimize dönmemizi ve çağrıya aidiyetimizi tetikleyen imkânla başlayan tarihsel zorunluluklardır. Mesela *Kişi* öncelikle nedir: Özne mi, *Da-sein* mi, dünya veya ülke vatandaşı bir ölümlü mü, yoksa halife-insan mıdır? Kişi, bunların hepsidir dersek ayrımların hepsini kaldırmış olabilir miyiz? *Da-sein* olma mahallinde ikamet etmek ve komşu olmak, bugünkü biz kimiz olanları karşılar mı? Bu yüzleşmeler ve farkındalıklar, farklar ve aynılıklar, latif bir algıya giden imkânlardır. Çünkü latiflik, usulle bezenmiş sanatsal şeffaflık ve barış hâlidir. Biz, kişi olarak kimiz? Bu katmanlarda toplum olarak kimiz? Evren, dünyamız, sanatımız, doğa ile temasımız diyerek bütünlük ve denge devam ettirilebilmektedir. Bu sorulara küreselleşen dünyada, pandemiyle sarsılan dünyada, savaşlar arasında kalan bizler, biz kimiz sorusuna nasıl cevap veriyoruz yahut cevap vererek soruyu durdurabiliyor muyuz? Temellendirici sorular sormak yerine, cevabı verilsin diye kilit taşı soru mu soruyoruz?¹⁸ Aslında temellendiren sorunun açılımının sunduğu temel sayesinde, yol gösteren (kilit taşı soru), en temel sahipliğini geri kazanır (Heidegger, 1989, s. 77). Heidegger Karar'ın sahiplenmesi altında, koruması altında *Sein*'in (*be-ing*/ O'nun) asli salınımına (hükmüne) gireceğimizi iddia eder (1989, s. 95). Karar'da temellendiren işler yapılmaktadır. Yani bir yerdeki temelsizliği gösterir ve açıkta durursak (izin verir ve korumasına girersek, Karar) işini yerine getirir. Böylece otantite ve otantik şeyle karşılaşma gerçekleşme yoluna girmektedir. Biz kimiz? Farklılıkları ve aynılıkları olan, unutmaya olan farklılıklarını aynıya yaklaştıran yolda olanlarız. Bizim kim olduğumuzu, neleri bildiğimiz kadar nelerin koruyucusu olduğumuz da belirlemektedir. Aidiyetlerimiz var mıdır? Neye ait olduğumuzu bilmememiz özgürlüğümüzü serbestlik düzeyinde mi tutmaktadır? Yaşam dansı ait olma ve özgürlükle yapılırken bütünlük ve dengeyi, birey olarak “bozmaya” hakkımız var mıdır?

Karar diskurunun yetki boyutuna getirilmesi yahut birbirine ait kılınması, bizim dünya görüşümüzde ve kültür dünyamızda farklılıklar ve farkındalıklar (bilinçten algılamaya

¹⁷ *Atalarımızdan miras kalan her neyse / Onu size ait olmak üzere edinin* (Goethe'den aktaran May, 1997, s. 191).

¹⁸ “Peki, katkısız bir felsefe nedir'i nedir, neyi sorar, nasıl bir soruyu başlatır? Bana öyle geliyor ki, genel olarak felsefe sorularının yapısını göz önüne sermede en aydınlatıcı ışık bu sorunun cevabındadır. Çünkü, bir felsefe sorusunun olanca ağırlığı, nedir kilit taşına dayanır” (Uygur, 1960, s. 34-35).

geçiş) ile bireyliği ve toplumsallığı *Da-sein* mahallinde durmaya götürmektedir. Esasen bir kişinin orada bulunmak yerine ora-olması denilen bu açıklık bir aidiyettir. İrade de oraya aittir. Ama kişi bunu düşünmeyle yapmaktadır. Tecrübeden sonra gelen düşünme, bilinmeyen-ile-birliktelik esnasında, yaşantı da olduğu gibi mi hareket etmektedir? *Er-eignis* ve *Seyn* “bilinmezleri”, Heidegger’in düşüncesinin merkezinde durmaktadır. Bilinmez ile temas, bildiklerimizden bilmediklerimize yönelik midir yoksa çağrı onlardan bize gelmekte midir? İnsanı sınıra getiren bu temas yok sayılarak neyi yaşamaktayız? Karar diskuru bu temasın başlangıçlarından birisidir. İnsanın dünya katmanından yeryüzü katmanına geçiş ile mücadelesi ve Eter’e doğru süzülmesi, yolda olmaktadır. Yani Karar diskuru bir devamlılık hareketinin itici gücüdür. Nadir kişilerin yaptığı bu devamlılık ve tam uyumlanma hareketine şahitlik, acziyet çemberinden geçmekte ve otantik karşılaşma imkânıyla taçlanmaktadır. Esasen bu durum, Tanrıların geri çekilmesi, terk ediş ve edilişleri, unutkanlığın hatırlanarak dönüş ve birleşmenin gerçekleştiği resmin emaresi olmaktadır. Böylece kutsal, en büyüğün zoruyla ezilmeden ve en küçük olanla sarılı olmak olarak (Hölderlin, 1987, s. 13), her şey-ile birlik içinde olma hâli olarak barış durumuna, henüz kendi kendinin düşmanı olunmayan çocukluk evresine ulaşmaktadır.

Düşünürün görevini hakkıyla yerine getirebilmesi için sürdürülebilir tercüme faaliyetlerine ihtiyaç vardır. Esasen bunalım sonrası uyanış dönemlerinde koruyucu güç kaynaklarından birisi, belki de en önemlisi bu aktivitedir. Hilmi Ziya Ülken’in eseri, adı bakımından bile uyarıcı olmaktadır.¹⁹ Felsefede sistem(ler) dayatmasının bir nedeni de kanaatimizce tercüme faaliyetlerinin kadim dillerden felsefe yapılan dillere yeterince çevrilmemesi yahut İngilizce düzeyinde bırakılmasıdır. Düşüncenin evreni, kalıbı/evi dildir. *Türkçenin bir Felsefe Dili olması* adına kabuller olmadığı için çabalar da sahada görünmemektedir. Nermi Uygur’un (1925-2005) gayretlerine saygı duyarak bunların devamlılığı için Türkiye felsefecileri yolda olmalıdır. Zira Nermi Uygur’un arz ettiği gibi: “İnsan mısın, neysen osun; ne değilsen, o değilsin. Gene de besbelli, temel gerçeğin şu: dil’de yaşar, dil’e doğar ayrıcalıksız her insan” (Uygur, 2001, s. 205). Nermi Uygur, dilin içine doğan her insanın ahvalini kader kılarken aynı zamanda durumun içinden müstesna yazarlar çıkarmaktadır: “Anadilinin içine kendi biçimi doğrultusunda, kendine özgü öznel-dili yontup kazıyan; başkaca dendidikte, anadilinden kendi özel dilini yontup çıkaran bir serüven insanıdır gerçek yazar” (s. 205).²⁰ Sistem dayatması ve ikincil kaynaklardan, özetten kopyala yapıştır “teknîği” ile felsefede sentezsiz analitik tekrardan öteye gidilememektedir. Elbette bunun için eski kaynak dillerle komşuluk ve buraya yerleşme gerekmektedir.

¹⁹ Hilmi Ziya Ülken, *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* (İstanbul 1935) adıyla 385 sayfa olarak yayımladığı bu eserini, bazı bölümler ilave ederek *İslâm Medeniyetinde Tercüme ve Tesirleri* (İstanbul 1947) adıyla genişletilmiş ikinci baskısını 410 sayfa olarak yayımlamıştır (Sanay, 1986, s. 20). Bu eser, daha sonra Ülken ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından tekrar *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü* adıyla yayımlanmıştır.

²⁰ Uygur, alıntıda güçlendirmeyi ve dikkat çekmeyi, italikleme karakteriyle yapmıştır. İlk cümlede anadil ve kendi(lik/yazarın haslığı) vurgusu ve merkeziliği görülürken; son cümlede, yazar olmada gerçek olanlar olmayanlar ayrımı yapılmıştır. Anadilinden beslenmeyen ve buradan kendiliğini inşa etmeyen yazar, gerçek (hakiki) yazar değildir. Bu kategoriye, felsefecileri de dahil etmek mümkün hatta zaruridir. Uygur, 2000 yılında, Türkiye’de felsefenin kurumlaşmasına ve Türkçenin felsefe dili olarak gelişmesine sunduğu öncü ve devamlılık arz eden kararlılığından ötürü, Türkiye Bilimler Akademisi Hizmet Ödülü’nü de almıştır.

Felsefede sistem, genellikle bireysellik kurulan bireysel ama nadiren ortak akıl olan diyalog hâlinde sağduyulu kolektif çabalarla tamamlanan bir “yapıdır”. Yapıyı sökme hareketi de sistemlerin yaptığı gibi hep birden değil tek tek –taş taş– olmalı, temel yoklanmalı, “yanlış” başlangıç var mı diye bakılmalı ve Husserl’in ifade ettiği gibi temele yahut temelin zorunluluğu yoksa temelsizliğe inilmelidir. Yani yavaşın içindeki hızla, geriye gidiş –en başlangıca gidiş– düşünmesi hareket ettirilmelidir. Böylece başlangıç “yanlış mı yahut uygunsuz mu” bakmak mümkün olabilecektir. Bu yüzden Heidegger felsefesini *Öteki Başlangıç* dediği kararlar başlatmaktadır. Burası neden önemlidir? Zira *Er-eignis* ve *Seyn* burada bir olacaktır (Heidegger, 1989, s. 108). Olagelme’nin (*Er-eignis*) kendisi olarak vuku bulduğu *Seyn*’i kendi özünün hakikatine getiren düşüncenin tarihi (*Geschichte*) buradan başlamaktadır (Heidegger, s. 108). Başlatmadığımız ama aidiyetle anlama evrenine girerek kendimiz ve “Biz kimiz?” sorusuyla sıçrama yaptığımız karar ânı burasıdır. O hâlde başlangıçlar vardır ve başlama ile ilişkiniz temelinize/temellendirmenize yahut “temelsizliğinize”/“temelsizleştirmenize” işaretler. Karar diskuru sistemin temeline inerek kaostan kozmosa geçişte yerleşme mi, yoksa kaosta bırakan anarşik bir kurgu mu bulunmaktadır, buna bakmaktadır. Meister Eckhart’ın dediği gibi, “Anlamak isteyen, çok sorgulamalıdır” (Schürmann, 2002, s. 301).²¹ Devam eden sorgulama, gerçeğin parçası olan şüpheden inanca sıçrama umuduyla yol almaktadır. Kierkegaard’ın *Korku ve Titreme* kitabının İbrahim’i bıçağı oğlunun boynuna dayadığı ân, yani İbrahim’in ânın kapalılığını teslimiyetle çözdüğü o ân, *kapalılığı-açmak-kararlılığı bakışından başka bir şey değildir* (Safranski, 2008, s. 254). Rüyanın düğümü, ânda çözülmüş olur. Verili olmayan ânın keşfedilmesi, garip bir *pathosa* sahipliğini burada ima etmektedir. Böylece sıçrama inancın ötesinde teslimiyetle yapılmış olmaktadır. Oysaki hüznün hastalığı umutsuzluk ve “özleyiş” olarak kalıp kendini dönüştüremeyen şüphe askıdalığı, Tolstoy’un *Anna Karenina* romanındaki Levin karakteri gibi eylem dünyasını altüst etmektedir ve belki de “paranoid şizofreni” hastalığına kişiyi yerleştirmektedir. Ancak bir delinin “yapmadığı veya yapamadığı” rol yapmayı oynayan “akıllılar” da düşünceyle eylemi ayırklaştırır, aynı da “ahlaklaşmalarının” önüne geçer ve böylece karar yoluna girmez. Sokrates ve Meister Eckhart örnekleri, “Felsefe, ölmeyi bilmektir,” mottosunun Nadirlerindenidir. Heidegger, Eckhart’ın Niçinsizlik Doktrinini Leibniz’in (1646-1716) Nedensellik Doktrinini ile mukayese ederken gülün açarkenki niçinsizliğini hatırlatan Angelus Silesius’a (1624-1677) başvurmaktadır (Heidegger, 1997, s. 56).

Düşünmenin ilk yasası ancak Varlığın yasasından kural hâline gelebilecek olan mantığın kuralı değil, Hakikatin Takdiri olarak Varlığın Söyleminin uygunluğudur. (...) Dünyanın bugünkü buhranında gerekli olan şudur: daha az felsefe ama Düşünmeye daha fazla saygı; daha az edebiyat ama hecelemeyle daha fazla ihtimam (Heidegger, 2013, s. 55-56).

Bu şu demektir: Derinleşmenin tamlığı, söylemin titizliği, sözün tutumluluğu. Heidegger’in kelimeleri hecelemeyle ve yavaşın içindeki hızı, küçük tirelerle yaptığını görmekteyiz: “*Er-eignis, Se-in, Da-sein*” en bilinen örneklerdir. Burada derinleşme en kökene dek vardırırlır ve bu, titizlik içinde yapılır. Sözler gereksiz yere israf edilmez, öyle ki söze bile gerek kalmaz; sessizlik, söz olur. Böyle bir dil, nasıl varlığın evi olmaktadır?

²¹ Reiner Schürmann (2021). *Heidegger ve Meister Eckhart’a Göre Releasement Sahiplenme ve Gözetme Altında Olması İçin Kendi Hâline Salıverme Kavramı Hakkında*. Seyhan Mızrak (çev. & şerh.). Ankara: Sonçağ Yayınları.

Düşünmeye saygı her şeyden evvel gelmektedir. O “düşünmeyen” Bilim’i sessizliğe çağırmaktadır. Sanıyoruz ki Karar diskuru böyle bir endişeden dolayı, felsefede sistemler çağını sona erdirmek istemektedir. Zor olanı kolaylaştıran da Nadir denilen gelecekte gelenler, Son Tanrı Fügesiyle otantik karşılaşmayı yapabilen hem mistik hem şair hem düşünür hem de eğitmen olan *Hakimler* olacaktır. Zira en derine söylemin titizliği ve sözün tutumluluğuyla inebilmek ancak sessizlik dilinde olsa gerektir. Artık Heidegger’in konuşturduğu Bilim Adamı şu noktaya hayretle gelir ama temelini Âlim cevaplayamadığı için Eğitmen’e sorar: “En sonunda insanın doğasına ait sorunun, insanın sorunu olmadığını iddia etme noktasına geldiniz. ...İnsanın özüne, insan yönünden bakmadan görmek ha!” (Heidegger, 1983, s. 31-32).

Burası, Eğitmen’e göre düşünme denilen mahal olmaktadır. Eğitmen: “Bu yüzden ben sizi şöyle cevaplayacağım: (Aslında) düşünmenin özünü fark ettiğimizde özellikle istediğimiz şey, hiçbir şeyi istememektir” (Heidegger, 1983, s. 31). Âlim buna itiraz edecektir: “Kant’tan (1724-1804) beri gelen düşünme, iradedir ve irade de düşünmedir” (Heidegger, s. 32). O hâlde yapmamız gereken Heidegger’e göre iradeyi paranteze almak mı olacaktır? İrade “perdesi” kaldırıldığında, insanın “özgürlüğü” ile ilişkisi ne olacaktır? Yahut hiçbir şeyi istememek de bir “irade” midir? Düşünmenin yerleşmesi, “neden”, hiçbir şeyi istememeyi talep etmektedir?

Sonuç

Heidegger, felsefede sistemler çağının bittiğini vurgulamaktadır. Ona göre sistemlerin yerini Kararlar almalıdır. Ancak bu Kararlar, yaygın karar algısını kaldırarak bir zaruret çemberinden geçip yetkiyle birleşirse *Seyn*’in sahiplendiği fügeler (bağlantılar) olmaktadır. *Das Seyn*’in füge izlekleri, harmonik uyum, oyun, sıçrama, temellendirme, gelecekte gelen Nadirler ve Son Tanrı’dır. Bu merhaleler, birbirine ait olarak kaynaşır; böylece Heidegger’e göre *das Seyn*’in “özü” dediği *das Er-eignis*’e dönüş yapan ve insanın geldiği temel olan *das Da-sein* (Ora-olmak) geçici kararlığında olagelip açılmaktadır. Heidegger’e göre sadece bu şekilde “bizler, Tanrılar’a (Kutsal’a) hizmet edenlerden olabiliriz.” *Da-sein*’in uyandırılması, aşağıdan (*Da-sein*) yukarıya (*Seyn*’e) değil, çok ilginç bir şekilde yukarıdan aşağıya olmaktadır. *Das Da-sein*, yani sahiplenilendir. O, aidiyetini bilen, sorgulayan ve koruyan bir mahaldir. Heidegger’in *Gelassenheit* metninde üç kişinin/karakterin (Eğitmen, Âlim ve Bilim Adamı) konuşmasında açılan insanın “özü” nedir yönlü mahiyet araştırmasında, insanın müdahale edemediği bir yerden ona gelen düşünmenin kendisine yerleşmesi konu edilmektedir. Bu düşünme hesaplayıcı değildir yani kişinin kendisinin başlattığı ve kontrol ettiği bir sistem değildir. Ama ortada, felsefede bir sistemler çağı geçip gitmekte; düşünmenin bunlardan ibaret olduğu ve diğer çabaların ötekileştirilip değersizleştirildiği gözlemlenmektedir. Felsefeye bir başka başlangıç yaptırılmalı ve ona katkı, *das Er-eignis*’ten (Olagelme’den) gelmelidir. Heidegger’de gerçek düşünme olan Meditatif Düşünme’nin açıklığa gelmesi, Kararlar ile hareket eden Nadirler denilen gelecekte gelenlere bağlıdır. Heidegger’e göre bu Eğitmenler, kendi kültüründe şairlerden, mistiklerden çıkmıştır. Onlar, *Seyn*’in terk edişinin de bu öze ait olduğu Olagelmesi’ni de Çöküş’ten ibaret anlamamış; harmonik uyumu, oyunu, temellendirmeyi, katmanlardan geçişi (Dünya, Yeryüzü, Gökyüzü ve Son Tanrı) tamamlamışlardır. Son Tanrı ile temas kurabilen Nadirler, insanın kurtuluşunu sağlayacak olanlardır. Kararlar, bu yolun adıdır, *Verhaltenheit*’tir. Karar, sessizlikte verilir ancak Karar’ın alınmasına hiçliğe gidişin amansızlığı ket vurmaktadır. Bu yüzden Karar’ın sahiplenmesi altında temellendirme yapılamamaktadır. Hiçliği

içeriden aşan Karar yolu olarak Felsefe, kurtuluşu aramaktadır/aramalıdır. Heidegger'in Mart 1966'da, ölümünden sonra yayımlanması kaydıyla (*Der Spiegel*, 1976) verdiği mülakattaki ifadesiyle "Nur noch ein Gott kann uns retten." Yani henüz yalnızca bir (adı belirsiz bir "O" olan) Tanrı, bizi kurtarabilir. Heidegger'e göre insan, O'nu sıfatlandırmadan, isimleştirmeden ve belirsiz güçlülüğünü Birliğe taşıyan bir Eşsizlik Tarihi (*Geschichte*) ile Ruh'un dönüm noktasına salıvermelidir. Böylece Heidegger, –her ikisi de Nadirler'den olan– yüzyıllar evvel bu gerçeği Şair Hölderlin'den daha net fark eden Mistik Meister Eckhart'ı selamlamaktadır. Esasen Alman Romantizm Geleneği, "Novalis, Hölderlin, Kleist, Nietzsche, Hermann Hesse'dir." Hölderlin bu geleneğin çocuğu ve bu geleneği kendine ait kılanıdır. Alman Düşün Geleneği Meister Eckhart ile sadece mistik *epoch* olarak kalmamıştır, bambaşka bir coğrafyadan Akılcı İslam Filozoflarından İbn Rüşd ile temasa geçmiştir. Bu selamlama anılmasa da genişleyebilmektedir. Heidegger "Bilim düşünmez" savını ve nedensellikte hesaplaşmasını Meister Eckhart'ın Nedensizlik Doktriniyle başlatmıştır. Nedenlendirme ve amaç belirlemeleri, Heidegger açısından "sistemleştirme enstrümanlarıdır". Dolayısıyla bunlar, Hesaplayıcı "düşünme" olup aslında açıklayıcı değil poetik olan Meditatif Düşünme'nin –yani gerçek düşünmenin– önünde engel olan "geçilmezlerdir." Bu durum, özellikle şey-ile-düşünme-temasını kesmektedir. Şeyler'e nesneleştirme öncesinde otantik hâlleriyle temasta, felsefeci değil düşünür olarak yakınlığında yerleşmek gerekmektedir. Dolayısıyla felsefede sistemleştirmenin önüne bu düşünme yoluyla geçilebilmektedir. O zaman sanat eserlerine, doğaya bakış ve tarihle ilgili kararlar, felsefeye katkı sunabilir. Felsefenin tesellisi o zaman kurtuluş olabilecektir ve geleceğe projeksiyon sunabilecektir. Karar diskuru bu yolda olmada ipuçlarıdır ve yoldaki işaretlerdir. Yolun sapmaması veya aniden kesilmemesi için Heidegger'de "başlangıçlar" önemlidir, geçmişten ziyade –her ne kadar O'na göre düşünme bir geriye doğru yavaşın içinde hareket olsa da– gelecekte gelme ve o kısa geçit dediği mekâna Nadirler kanalıyla yerleşmesi önemlidir. *Das Seyn*'in (*be-ing/ O*) *das Er-eignis*'e (Olagelme mahalline) yerleşmesi için, kurtuluş olan Son Tanrı Fügesiyle temasını Nadirler yapmaktadır ve bu yüzden Yol Açıcıların zamanlaması buhran dönemleridir.

Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Ithenticate
Etik Bildirim	itobiad@itobiad.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Ithenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	itobiad@itobiad.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Kaynakça / References

- Caputo, J. (1986). *The Mystical Element In Heidegger's Thought*. New York: Fordham University Press.
- Dalle Pezze, B. (2008). *Martin Heidegger and Meister Eckhart A Path Towards Gelassenheit*. USA: The Edwin Mellen Press..
- Ferrucci, F. (2001). *Tanrı'nın Ağzından Evrenin Hikâyesi* (2. bs.). Elif Özsayar (Çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Gadamer, H. G. (2008). *Hakikat ve Yöntem I*. Hüsamettin Arslan (İng.) ve İsmail Yavuzcan (Alm.) (Çev.). İstanbul: Paradigma.
- Heidegger, M. (1954). *Was Heisst Denken?*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- Heidegger, M. (1983). *Gesamtausgabe I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1910-1976 -Band 13: Aus Der Erfahrung Des Denken*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1989). *Gesamtausgabe. III. Abteilung: Unveröffentlichte Abhandlungen - Vorträge - Gedachtes. Band 65: Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*. Frankfurt Am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1995). *Feldweg-Gespräche (1944/45)*. Ingrid Schüssler (Hg.). Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (1997). *Der Satz vom Grund*. Frankfurt am Main: Vittorio Klostermann.
- Heidegger, M. (2013). *Hümanizm Üzerine*. Yusuf Örnek (Çev.). Ankara: Türkiye Felsefe Kurumu.
- Hölderlin, F. (1987). *Hyperion Ya da Yunanistan'da Bir Yalnız*. Melahat Togar (Çev.). İstanbul: Adam.
- İnam, A. (1995). *Edmund Husserl'de Mantık*, Ankara: Vadi.
- Kazimî, R. Ş. (2012). *Şankara, İbn Arabî ve Meister Eckhart'a Göre Aşkına Giden Yollar*. Tahir Uluç (Çev.). İstanbul: İnsan.
- Lecoirt, D. (2006). *Bilim Felsefesi*. Işık Ergüden (Çev.). Ankara: Dost.
- May, R. (1997). *Kendini Arayan İnsan*. Ayşen Karpaz (Çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Mızrak, S. (2021). *Meister Eckhart ve Martin Heidegger'de Saf Tecrübe* (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mulhall, S. (1998). *Heidegger ve 'Varlık ve Zaman'*. Kaan Öktem (Çev.). İstanbul: Sarmal.
- Nispett, R. E. (2006). *Düşüncenin Coğrafyası* (2. bs.). Gül Çağalı Güven (Çev.). İstanbul: Varlık.
- Pfeiffer, F. (1857-1962). *Meister Eckhart, Predigten und Traktate*, Leibzig and Aalen.
- Platon. (2006). *Sokrates'in Savunması*. Ahmet Görgülü (Çev.). İstanbul: İskele.
- Safranski, R. (2008). *Heidegger Bir Alman Üstat*. Ali Nalbant (Çev.). İstanbul: Kabalıcı.
- Sanay, E. (1986). *Hilmi Ziya Ülken*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Schürmann, R. (2002). Heidegger and Meister Eckhart on Releasement. Hubert Dreyfus & Mark Wrathall (Ed.). Heidegger Reexamend, Volume 3. *Art, Poetry and Technology* (ss. 295-319) içinde. New York and London: Rutledge.

Schürmann, R. (2021). *Heidegger ve Meister Eckhart'a Göre Releasement Sahiplenme ve Gözetme Altında Olması İçin Kendi Hâline Salıverme Kavramı Hakkında*. Seyhan Mızrak (Şerh ve çev.). Ankara: Sonçağ.

Serrano, M. (1999). *C.G. Jung & Hermann Hesse İki Dostluğun Anıları*. Barış İlhan (Çev.). İstanbul: İlhan Yayınevi & Danışmanlık.

Şahabettin, C. (1959). *Cenap Şahabettin ve Vecizeleri*. Dr. Mehmet Saka ve Av. Vasfi Şensözen (Haz.). Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Uygur, N. (1960). Bir Felsefe Sorusu Nedir? *Felsefe Arkivi, Cilt 5, sy. 1, ss. 19-55*.

Uygur, N. (2001). *İçimin Sesi*. İstanbul: YKY.

Vidal, G. (2005). *Yaratılış*. Latif Boyacı (Çev.). İstanbul: Literatür.

Woolf, V. (2015). *Orlando* (2. bs.). İlknur Özdemir (Çev.) İstanbul: Kırmızı Kedi.